

1 JOHDANTO

Tässä yhteenvetoraportissa on esitetty Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman (VASU) toteutuminen vuonna 2025. Raporttiin on koostettu elintarvikeketjun viranomaisvalvonnan vaikuttavuus ja tulokset, valvonnassa havaitut puutteet sekä puutteista annetut seuraamukset Euroopan komission asetuksen (EU) 2019/723 edellyttämässä muodossa. Elintarvikeketjun valvontaviranomaisten verkoston muodostivat vuonna 2025 kunnat ja yksi hyvinvointialue, aluehallintovirastot, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Tulli, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Puolustusvoimat, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes sekä Ruokavirasto. Vuoden 2026 alussa toteutettiin valtion aluehallinnon uudistus, jonka seurauksena viranomaisverkoston toimivaltaisissa viranomaisissa tapahtui muutoksia. Elintarvikeketjua koskevan lainsäädännön valmistelusta ja kehittämisestä vastaa maa- ja metsätalousministeriö.

Yhteenvetoraportti pohjautuu yksittäisten valvontasektoreiden (kasvintuotanto; eläinten terveys ja hyvinvointi; elintarvikkeet, rehut ja luonnonmukainen tuotanto) laatimiin tarkempiin arvioihin oman toimintansa tuloksista ja onnistumisesta vuonna 2025. Sektorikohtaiset raportit julkaistaan Ruokaviraston verkkosivuilla. Sektorikohtaisia raportteja täydentävät lisäksi yksittäisten viranomaisten omat arviot ja raportit toiminnan tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta.

EU:n virallista valvontaa koskevan asetuksen ((EU) 2017/625) tavoitteena on varmistaa:

- ihmisten terveys, mukaan lukien elintarviketurvallisuus, elintarvikkeiden laatu ja terveellisyys,
- eläinten terveys,
- kasvien terveys,
- eläinten hyvinvointi,
- kuluttajien suojeleminen, mukaan lukien harhaanjohtamisen estäminen,
- ympäristön suojelu.

Asetuksella varmistetaan myös elintarvikeketjun viranomaisvalvonnan laatua ja riskiperusteisuutta, jotka ovat olleet Suomessa pääsääntöisesti hyvällä tasolla. Ilman jatkuvaa ja ajantasaista opastusta, neuvontaa, koulutusta, riskinarviointia ja kattavaa laboratoriovalmiutta hyvän tason ylläpito ei kuitenkaan ole mahdollista. Viranomaisten tavoitteena on viranomaisvalvonnan vaikuttavuuden jatkuva lisääminen. Keskeisinä toimintatapoina tässä painottuvat ennakointi, valvonnan riskiperusteisuuden ja todentamismenetelmien jatkuva kehittäminen, sekä asioiden avoin valmistelu ja vuorovaikutuksen lisääminen sidosryhmien kanssa.

Kaikilla asetuksen piiriin kuuluvilla sektoreilla painotetaan toimijan omaa vastuuta toimintansa ja tuotteidensa säädöstenmukaisuudesta. Viranomaisten tehtävänä on varmistaa valvonnalla vaatimusten noudattamista ja tukea asiantuntemuksellaan toiminnalle asetettujen vaatimusten tuntemusta. Valvonnan tuloksilla voidaan siten todentaa ja osoittaa myös yritysten toiminnan ja tuotteiden vaatimustenmukaisuutta ja laatua, mikä toimii osaltaan kilpailutuna säädösten mukaan toimiville toimijoille. Viranomaisvalvonta ja sen julkiset valvontatulokset hyödyttävätkin myös yritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä, mikä on havaittavissa esimerkiksi ongelmien syntymisen estämisessä sekä elintarvikeketjun kansainvälisen kaupan edellytysten tukemisessa.

Elintarvikeketjun viranomaisille VASUssa 2025-2028 määritetyt strategiset vaikuttavuuspäämäärät ovat:

- vahva kotimainen ruoantuotanto ja maaseutu,
- kuluttajat luottavat ruoan riittävyyteen ja turvallisuuteen,
- kasvi- ja eläintaudit eivät aiheuta vaaraa yhteiskunnalle ja eläinten hyvinvointi paranee.

Viranomaistoiminnan vaikuttavuutta vuonna 2025 todennettiin muun muassa valvonnan ja seurantaohjelmien tuloksilla sekä elintarvikeketjun valvonnan vaikuttavuustavoitteiden kehitystä kuvaavien tunnuslukujen toteutumisella (Taulukko 1.1). Tunnuslukujen osalta todettiin, että joitakin tavoitearvoja voi olla tarpeen arvioida lähiaikoina uudelleen, koska positiiviset kehityssuunnat eivät välttämättä voi jatkua kaikkien kohdalla loputtomiin.

Tunnuslukujen toteuman perusteella vuonna 2025:

- eläintautien osalta vuosi 2025 oli rauhallinen: vakavilta eläintaudeilta vältyttiin eikä Suomeen ole asettunut vaarallisia eläintauteja,
- kasvinterveyden tila pysyi hyvänä, koska uusia kasvintuhoojia ei todettu asettuneen Suomeen pysyvästi,
- elintarvikeviennin positiivinen kehityssuunta jatkuu,
- ruokamyrkytys-epidemioiden ja niissä sairastuneiden suurehkosta lukumäärästä huolimatta, Oiva-arviointi- ja tuontivalvontatulosten perusteella elintarviketurvallisuuden voidaan katsoa olevan yleisesti hyvällä tasolla,
- eläinten hyvinvoinnin taso pysyi ennallaan ja valvontaa pystyttiin suuntaamaan riskiperusteisesti.
- viranomaisvalvonta ja sen riskiperusteisuus toimii laajalti eri valvontasektoreilla,
- antibioottiresistenssi on pysynyt vähäisenä,
- kotimainen raaka-ainetuotanto oli tuotantopanosten osalta kunnossa toimivan ja turvallisen ruokajärjestelmän varmistamiseksi.

Vuoden 2025 osalta suunnitellut viranomaisvalvonnat saatiin pääosin toteutettua. Valvonnan toteumassa oli kuitenkin alueellisia ja sektorikohtaisia eroja, ja mm. valtion aluehallinto-uudistukseen valmistautumisella oli merkittäviä vaikutuksia valvonnan toteumaan tietyillä valvontasektoreilla.

VASU toimi edelleen koko elintarvikeketjun valvonnan suunnittelun ja kehittämisen lähtökohtana sekä valvontaviranomaisten työn suunnittelun, ohjauksen ja koordinaation välihenkinä. Viranomaisten yhteisen kehittämisen keskeisenä keskustelufoorumina sekä toiminnan yhteensovittamisen ja yhteistyön varmistamisen työkaluna toimi Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä, jossa ovat edustettuna kaikki elintarvikeketjun valvontaan osallistuvat toimivaltaiset viranomaiset. Tämän lisäksi jokaisella valvontasektorilla ja -järjestelmällä on omat, tiiviit yhteistyömuotonsa ja -kanavansa viranomaisverkostonsa puitteissa. Esimerkkejä viranomaisyhteistyön edelleen kehittymisestä vuonna 2025 ovat muun muassa viranomaisten järjestämät yhteiset koulutukset, alueelliset yhteistoimintatapaamiset sekä aluehallintoviranomaisten ohjaustilaisuudet, joissa hyödynnettiin tiedolla johtamisen periaatteita tarkasteltaessa elintarvikevalvonnan tuloksia alueellisella tasolla.

Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän keskeiset johtopäätökset vuoden 2025 valvontatulosten perusteella olivat:

- vuonna 2025 ei tapahtunut merkittäviä poikkeus- ja erityistilanteita, vaan voitiin keskittyä suunnitelmalliseen valvontaan,
- valvonnan vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen on keskeistä – muuttuva maailma huomioiden.

Yhteiskunnallisesti merkittävää on, että moninaista haasteista huolimatta elintarvikeketjun viranomaiset onnistuivat edelleen hoitamaan keskeiset tehtävänsä varsin hyvin elintarvikeketjun turvallisuuden ja laadun varmistamisessa. Toiminnallaan viranomaiset osaltaan huolehtivat onnistuneesti siitä, että elintarvikeketjun huoltovarmuus ja ruokaturva kyettiin takaamaan, ja että elintarvikeketju ja elintarviketuotanto toimivat edelleen ilman merkittäviä ongelmia. Vuoden 2025 viranomaisvalvonnan osalta merkittävänä onnistumisina voidaankin edelleen pitää eläintautiepidemioiden ja vaarallisten kasvintuhoojien eteenpäin leviämisen estämistä, hyvän mikrobilääkeresistenssitilanteen sekä hyvän elintarviketurvallisuuden tason säilymistä.

Näiden yhteiskunnallisten vaikuttavuusnäkökulmien ohella onnistumisia vuonna 2025 olivat muun muassa valmius- ja varautumistoimintaan panostaminen, nykyaikaisten koulutusalojen käyttöönotto sekä toimijoiden kohdennetun viranomaisohjauksen ja -neuvonnan avulla saavutetut hyvät tulokset. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus on edelleen suuri lähes kaikilla valvontasektoreilla ja havaitut puutteet ovat suurelta osin varsin pieniriskisiä (esimerkiksi – kuten aikaisemminkin - puutteet dokumentaatioissa, kirjanpidossa, pakkausmerkinnöissä ja lämpötilan hallinnassa).

Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän mukaan erityisiä onnistumisia vuonna 2025 olivat:

- aluehallintouudistuksen perusta saatiin toteutettua,
- elintarvikeketju on tunnustettu osa laajempaa yhteiskunnallista kehitystyötä mm. turvallisuuden ja huoltovarmuuden alueilla.

Haasteita viranomaistoiminnalle aiheuttivat erityisesti edelleen jatkunut yleinen ennakoimattomuus esimerkiksi geopolitiikassa, uudet tehtävät ja niiden puuttuva resurssointi sekä tiedonsaantioikeuksien haasteet tietyillä viranomaisrajapinnoilla. Edelleen on myös edistettävä valvonnan yhdenmukaisuutta ja tasapuolisuutta ja varmistuttava mm. valvonnan riittävän kattavuuden toteutumisesta eri valvonta-alueilla. Tehtävien priorisointia on myös jatkuvasti kehitettävä riittävien resurssien varmistamiseksi, esimerkiksi yhteistä riskikäsitystä edistämällä.

Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän johtopäätösten mukaan valvonnan erityisiä kehittämiskohteita ovat:

- valvontaa ja sen kohdentamista tulee edelleen kehittää, muun muassa tekoälyn antamia mahdollisuuksia huomioiden,
- mittareiden tarkastelun tulee olla entistä laajemmin mukana valvonnan yhdenmukaisuuden kehittämisessä,
- ennaltaehkäisevää ohjausta ja neuvontaa tulee edistää, sillä se saattaa keventää varsinaista valvontatyötä.

Edellisenä vuonna todetut kehittämiskohteet olivat: 1) Kehittämistyön muodot: kehittämis-kohteiden määrittämiseen ja aikatauluun on panostettava, 2) Aluehallintouudistus tulee huomioida kehitystyössä, 3) Yhdenmukaisuuden varmistamiseksi tarvitaan uusia menetelmiä/yhdenmukaisuuden varmistaminen tulee huomioida kehitystyössä, 4) Tietojärjestelmien kehittämistä tulee jatkaa (edelleen). Näiden edistymisestä vuoden 2025 aikana todettiin, että toteuma ei ollut kaikkien kehittämiskohteiden osalta optimaalista mm.

aluehallintouudistukseen valmistautumisen vuoksi. Tosin osa näistä kehittämiskohteista on luonteeltaan pidemmän aikavälin tavoitteita.

Viranomaisyhteistyötä kehitettiin edelleen monin tavoin niin paikallisella, alueellisella, kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Tietojärjestelmiä ja sähköistä asiointia on edistetty aktiivisesti, mutta osa hankkeista on kuitenkin viivästynyt ja tarpeita on edelleen valtavasti. Toimijoiden suhtautuminen valvontaan ja vastuunkanto on pääsääntöisesti positiivista kaikilla sektoreilla, mikä edistää valvonnan tavoitteiden toteutumista.

Taulukko 1.1 Elintarvikeketjun valvonnan vaikuttavuustavoitteiden kehitystä kuvaavat tunnusluvut (toteuma vuosilta 2020-2025).

Tunnusluku		Tavoite	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Analyyysi 2025 (mikäli tavoite ei täyttnyt)
Vakavien eläintautien esiintyminen (ihmisen pitämät eläimet)		0	0	8	1	71	0	0	
Eläintautien leviämisen estäminen todetulta tartuntatilalta		0	0	0	0	0	0	0	
Kasvikaranteenituhoojien esiintymien lukumäärä		Vähenee	217	299	233	219	244	226	
Elintarvikeviennin arvo (Mrd €)		Kasvaa	1,74	1,8	2,2	2,1	2,2	2,3	
Raportoidut elintarvikevälikkeiset ruokamyrkytysepidemiat (lkm)	Epidemiat	<45	45	36	60	45	58	67	Raportoitujen ruokamyrkytysepidemioiden määrä kuvaa epidemioiden määrän lisäksi raportoinnin aktiivisuutta. Näin ollen raportoitujen epidemioiden korkeaa määrää voidaan pitää myös positiivisena havaintona.
	Sairastuneet	<1000	990	1056	771	1671	993	1573	Raportoitujen ruokamyrkytysepidemioiden määrä kuvaa epidemioiden määrän lisäksi raportoinnin aktiivisuutta, jolla on myös suora vaikutus sairastuneiden kokonaismäärään.
Eläinten hyvinvointivaatimukset täyttävien tilojen osuus otanta-valvonnassa tarkastetuista tiloista (%)		>80	73	75	72	73	63	63	Valvonnan riskiperusteisuuden onnistunut kohdentaminen vaikuttaa usein vähentävästi vaatimukset täyttävien kohteiden osuuteen.

Tunnusluku		Tavoite	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Analyyysi 2025 (mikäli tavoite ei täyttnyt)
Mikrobilääke-resistenssin määrä sioilla ja broilereilla		Vähenee	19,8	19,7	21,2	25,3	24,1	22	
Vaatimukset täyttävien lannoitevalmisteiden osuus: kohdennetusti tarkastettavat lannoitenäytteet (%)		>75	78	68	72	67	43	50	Valvonnan riskiperusteisuuden onnistunut kohdentaminen vaikuttaa usein vähentävästi vaatimukset täyttävien kohteiden osuuteen. Lisäksi lainsäädännön muutos näkyy erityisesti pakkausmerkintäpuutteina.
Vaatimukset täyttävien siemensektorin kohteiden osuus (%)	Kohdennetusti tarkastetut kohteet	>85	91	90	94	95	95	94	
Vaatimukset täyttävien rehunäytteiden osuus: elintarviketuotantoeläinten rehuissa esiintyvät haitalliset ja kielletyt aineet sekä eliot (%)		>99	98	98,5	99	99	99	99	

Tunnusluku		Tavoite	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Analyyysi 2025 (mikäli tavoite ei täyttnyt)
Vaatimukset täyttävien valvontakohteiden (kasvin-suojeluaineet ja kasvinsuojeluaineiden käyttö) osuus (%)		>75	67	59	71	51	75	74	Valvonnan riskiperusteisuuden onnistunut kohdentaminen vaikuttaa usein vähentävästi vaatimukset täyttävien kohteiden osuuteen.
Toimintaansa parantaneiden elintarvikealan toimijoiden osuus (%)		Kasvaa	61	65	65	68	70	68,2	Kehityssuunta on tasaantumassa, ja lähitulevaisuudessa on hyvä tarkastella tavoitearvon tasoa uudelleen. HUOM: Arvioinnin laskentatapa päivitetty 2023.
Oiva-elintarvikehuoneistotarkastuksissa parhaimmat tasot (A ja B) saavuttaneiden kohteiden osuus (%)		>85	88	87	86	85	84	84,2	Mahdollinen syy laskevaan trendiin voi edelleen olla koronapandemian aiheuttama ammattitaitoisen henkilöstön puute (erityisesti tarjoilupaikoissa) ja edelleen sen vaikutukset hygieniaosaamiseen. Myös rohkeampi C/D-arvion käyttö voi selittää trendiä. HUOM: Arvioinnin laskentatapa päivitetty 2023.
Vaatimusten-vastaisten tuote-erien (elintarvikkeet) osuus (Tulli)		23	28	29	30	31	23	26	

2 MONIVUOTISEN KANSALLISEN VALVONTASUUNNITELMAN TEHOKKAAN TOIMINNAN VARMISTAMISEKSI TOTEUTETUT TOIMENPITEET JA NIIDEN TULOKSET

Kukin toimivaltainen viranomainen vastasi ensisijaisesti itse oman toimintansa laadusta ja siihen liittyvästä toiminnan vaikuttavuuden ja tehokkuuden todentamisesta. Koko valvontaverkoston onnistumista arvioitiin erityisesti elintarvikeketjun valvonnan vaikuttavuustunnuslukujen (Kappale 1) ja muiden tunnuslukujen avulla. Valvontaverkoston onnistumista arvioitiin lisäksi Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä sekä Ruokaviraston järjestämissä sektorikohtaisissa VASU-katselmuksissa. Eri valvontajärjestelmissä toteutetut arviointi- ja ohjauskäynnit koettiin edelleen hyödyllisinä.

DG SANTE kohdisti Suomeen vuoden 2025 aikana kolme auditointia (One Health – Pesticides (Sustainable Use Directive), Food of non-Animal Origin, Entry into the EU of animals and goods – official import controls). Lisäksi ketjuauditoinnissa toteutettiin yksi auditointi ruokamyrkytysten ja ruokamyrkytys epidemioiden selvittämiseen liittyen ja yksi seuranta-auditointi aikaisempien auditointien vaikuttavuuden todentamiseksi. DG SANTE järjesti myös kaksi EU Survey -kyselyä (Histamine in fishery products, Food Safety Culture) sekä nk. control-tyyppisen tarkastuksen (Monitoring of the status of category B and C diseases under Animal Health law). DG AGRI teki IACS-tarkastuksen, joka koski osaltaan myös ehdollisuuden valvontaa. Kaikkien näiden auditointien osalta on käynnistetty korjaavien toimenpiteiden suunnittelu havaittujen huomioiden pohjalta, ja osittain avoimia suosituksia saatiinkin suljettua nopeasti heti auditointien jälkeen.

KASVINTUOTANTO

Kasvintuotannolle VASUssa asetettujen vaikuttavuustavoitteiden voidaan arvioida toteutuneen hyvin. Kasvinterveydentila pysyi hyvänä ja tuotantopanosten laatu korkeana, mikä tukee huoltovarmuutta ja kokonaisturvallisuutta.

Valvontaviranomaisten toimenpiteillä varmistettiin, että toimijat tuntevat säädösten vaatimukset, toimivat niiden mukaisesti, ja että markkinoilla olevat tuotteet ovat säädösten mukaisia. Kasvintuotannon sektoreilla havaitut puutteet johtuivat usein toimijoiden ja viljelijöiden tietämättömyydestä tai ymmärtämättömyydestä säädösten vaatimuksista. Osa puutteista kuitenkin johtui myös tahallisuudesta ja välinpitämättömyydestä. Tarvittaessa havaituihin puutteisiin ja rikkeisiin puututaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Kasvinsuojeluaineiden kestävä käytön puitedirektiivin toimeenpanoon kohdistui vuonna 2025 komission suorittama virallinen auditointi. Auditoinnin sisältö sivusi Tukesin markkina- valvontaan kuuluvia asiakokonaisuuksia. Auditoinnin tuloksia ja suosituksia hyödyntämään soveltuvien osien lisäksi Tukesin markkinavalvonnassa. Siemenyksikön toimintaan kohdistui kaksi sisäistä auditointia ja tehtiin 10 arviointi- ja ohjauskäyntiä. Kasvinterveyden valvontajärjestelmään kohdistui komission auditointi koskien kasvien ja kasvituotteiden tuonnin rajatarkastusasemien vaatimusten mukaisuutta. Auditointi oli osa useita sektoreita koskevaa tuontivalvontajärjestelmän auditointia. Auditoinnissa ei todettu poikkeamia kasvinterveyden osalta. Kasvinterveyden arviointi- ja ohjauskäyntien aiheena oli saha- ja puutavaratuotannon tarkastukset.

Kasvinterveys

Suomen kasvinterveyden tila pysyi hyvänä, koska uusia kasvintuhoojia ei todettu asettuneen Suomeen pysyvästi. Vuonna 2025 Suomesta löytyi 7 koloradonkuoriaisen esiintymää ja kaksi uutta peruna-ankeroisesiintymää. Perunantuotannossa tehtiin torjuntapäätöksiä (226 kpl) peruna-ankeroisten ja koloradonkuoriaisten vuoksi. Maahantuontikieltoja (7 kpl) tehtiin kasvinterveystodistuksen puuttumisen ja asiakirjavirheiden, sekä ISPM 15 -puutteiden vuoksi ja niitä oli selvästi vähemmän kuin edellisinä vuosina. Markkinointikieltoja (9 kpl) annettiin suoja-aluekasvipassipuutteiden, versopolteen, mustikkasyöväen sekä puupakkauksille sukkulamatojen vuoksi.

Kasvinterveys- ja taimiaineiston valvontarekistereihin kuului vuonna 2025 noin 2 500 toimijaa, joka on 1 300 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Määrän väheneminen johtuu meneillään olevasta rekisterin siivouksesta. Valvonnasta 49 % suuntautui kartoituksiin ja tuotannon valvontaan, 38 % vientivalvontaan, 8 % tuontivalvontaan ja 5 % sisämarkkinavalvontaan. Valvonnasta 62 % kohdennettiin metsäsektorille, 20 % puutarhasektorille ja 17 % perunasektorille. Yhteensä tehtiin 2 834 tarkastusta (-6 %/2024) ja 1 811 laboratoriotutkimusta (-30 %/2024). Tarkastusten yhteydessä otettiin yhteensä 1 313 näytettä, joista Ruokaviraston kasvianalytiikan laboratoriossa tehtiin 1 811 kasvinterveyden tutkimusta. Valvontasuunnitelman toteuma oli 97 % (+12 %/2024).

Kasvinterveyslainsäädäntö korostaa toimijoiden omaa vastuuta kasvinterveysriskien hallinnassa. Vuonna 2025 voitiin jättää 81 kasvipassitoimijan omavalvonnan tarkastukset tekemättä, koska he olivat noudattaneet laatimiaan omavalvontasuunnitelmia, eikä heidän edellisten vuosien tarkastuksissa havaittu puutteita. Sekä kasvipasseja myöntävien toimijoiden (98,9 %) että puuta ISPM 15 -standardin mukaisesti käsittelevien tai käsitellyistä puusta puisia pakkausmateriaaleja valmistavien ISPM 15 -toimijoiden (99,9 %) tarkastukset toteutuivat hyvin. Kasvipassitoimijoilla todetut puutteet olivat edellisen vuoden tasolla (18 %), kun taas ISPM 15 -toimijoilla huomautusten määrä kaksinkertaistui edellisestä vuodesta (25 %). Positiivista on, että kasvipassitoimijoiden osalta vastaanottotarkastusten ja omavalvonnassa tuotannon aikana on tapahtunut parannusta edeltävään vuoteen verrattuna. ISPM 15-toimijoiden huomautukset johtuivat suurimmaksi osaksi rekisteritietojen päivittämättä jättämisestä. Yleisesti ottaen toimijoiden vastuullisuus on hyvällä tasolla.

Suomen hyvä kasvinterveyden tila edesauttaa kasvien ja kasvituotteiden vientiä. Vientiä varten myönnettiin 9813 (+42/2024) kasvinterveystodistusta, joista suurin osa puutavaralle. Vientiä edeltävien todistusten määrä kasvaa vuosittain, ja niitä laaditaan erityisesti puutavaralle ja perunalle toisesta jäsenmaasta EU:n ulkopuolelle vientiä varten. Neljän suurimman vientimaan Kiinan, Egyptin, Saudi-Arabian ja Turkin osuus viennistä on hieman laskenut ja vienti on enenevässä määrin jakautunut myös muihin EU:n ulkopuolisiin maihin. Palautteena vientimaista saatiin viisi ilmoitusta (notifikaatio) koskien vientierissä esiintyneitä puutteita.

Toimijoiden, kansalaisten ja sidosryhmien tietämystä kasvinterveydestä lisättiin eri viestintäkanavia ja koulutusta käyttäen. Vuoden viestintäteemana oli ”100 vuotta kasvien terveydeksi”. Ruokavirasto osallistui puutarha-alan Lepaan näyttelyyn sekä EFSA:n #PlanHealth4Life -viestintäkampanjaan. Toukokuussa pidettiin puutarhaharrastajille webinaari aiheesta kasvinterveys kotipuutarhassa, ja lokakuussa järjestettiin sidosryhmille juhlaseminaari yhteistyössä Kasvinsuojeluseura ry:n kanssa. Uudet kasvipasseja myöntävät toimijat suorittivat kasvinterveysvastaavan verkkokoulutuksen. Vastaava koulutus on käytössä puutarha-alan opiskelijoille. Toimijoita neuvottiin tarkastuskäyntien yhteydessä ja heille viestittiin kasvinterveysasioista kohdennetuilla uutiskirjeillä, verkkosivuilla, lehtikirjoituksilla ja luennoimalla tilaisuuksissa. Kansalaisille viestittiin sosiaalisessa mediassa, verkkosivuilla ja lehtikirjoituksissa

erityisesti kasvien ja siementen tuontiin ja tilaamiseen liittyvistä vaatimuksista sekä karanteenituhoojista.

Valvontajärjestelmää kehitettiin monella tavalla vuoden 2025 aikana. Kehittämisellä tavoitellaan merkittävää valvonnan tehokkuuden ja riskiperusteisuuden lisäämistä muun muassa paikkatietodatan systemaattisella keräämisellä ja hyödyntämisellä, raportoinnin ja automaattisoinnin laajentamisella sekä samojen tietojen tallentamisesta kahteen eri järjestelmään eroon pääsemisellä. Tilastollisesti luotettavien kartoitus suunnitelmien laadintaa jatkettiin ja tarkastuskoulutusten kehittämiseksi tehtiin uusi suunnitelma. QField-sovellusta käytettiin maastotyön paikkatietojen tallennustarpeisiin. EU:lle toimitettavien raporttien laatua ja niiden laadintaan kuluva työaika saadaan jatkossa vähennettyä kehitettyjen automaattisten EU:n tuhoojakartoitus- ja rahoitusraporttien avulla.

Metsänviljelyaineisto

Metsänviljelyaineiston laatu oli hyvä. Ruokavirasto tarkasti metsänviljelyaineiston neljä siemenviljelystä, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli 86,2 ha. Kaikkien siemenviljelysten tarkastuksessa havaittiin puutteita, jotka toimijat korjasivat. Viljelykset ja niille tehty muutokset rekisteröitiin perusaineistorekisteriin. Siemenkeräysten valvonnassa ei havaittu puutteita, ja metsänviljelyaineiston jäljitettävyyden toimi hyvin. Vuoden aikana käsiteltiin 311 siemenkeräysilmoitusta, ja myönnettiin 81 kantatodistusta. Toiminnan tehokkuuden mittarina käytetty kantatodistushakemusten käsittelyaika oli keskimäärin 1,6 vuorokautta, mitä voidaan pitää erinomaisena.

Taimitarhojen ja -varastojen tarkastukset tehtiin valvontasuunnitelman mukaisesti. Erityyppisiä metsänviljelyaineiston tarkastuksia tehtiin 149 ja niissä annettiin 21 kirjallista huomautusta, mikä oli 14 % erillisistä tarkastuksista. Taimien laatu oli hyvä, eikä merkittäviä taimituhoja esiintynyt. Vuonna 2025 käsiteltiin 1 381 tietolomaketta, joilla seurataan EU:n sisämarkkinakauppaa. Taimikauppa Suomesta EU-maihin, erityisesti Ruotsiin, lisääntyi merkittävästi, kun taas kauppa EU-maista Suomeen oli vähäistä.

Ruokavirasto osallistui merkittävällä työpanoksella metsänviljelyaineiston kauppaa koskevan EU-lainsäädännön uudistamiseen.

Kasvinsuojeluaineet

Ruokaviraston vastuulla olevan kasvinsuojeluaineiden käytön valvonta kohdistui vuonna 2025 maataloihin, joilla on useampia peltolohkoja vesistön varrella ja/tai pohjavesialueella. Valvontaa painotettiin vesistöjen varsille ja pohjavesialueille, koska nämä alueet ovat erityisen herkkiä torjunta-aineiden kulkeutumiselle. Kasvinsuojeluaineiden käytön valvontaa tehtiin hiukan suurempi määrä kuin suunnitelmassa oli. Virallisessa valvonnassa valvottiin yhteensä 84 toimijaa, kun tavoite oli 83 toimijaa. Ilmoitusten perusteella tai jäämävalvonnan kautta tulleiden tapausten valvonta kohdistui avomaanviljelyyn. Komissio kohdisti Suomeen tarkastuksen kesällä 2025 liittyen torjunta-aineiden kestävä käytön direktiiviin ja tässä yhteydessä valvottiin kolme maatilaa, yksi kasvihuone ja yksi golf-kenttä. Ehdollisuuden valvonnan yhteydessä kasvinsuojeluaineiden käyttöä valvottiin noin 1 % EU:n suoria tukia ja tiettyjä osarahoitteisia viljelijätukia hakeneista viljelijöistä.

Kasvinsuojeluaineiden käytön virallisessa valvonnassa havaittiin puutteita yhteensä 22 toimijalla, mikä vastaa noin 26 % valvotuista kohteista. Puutteita havaittiin yhteensä 27 kpl. Eniten havaittiin puutteita kirjanpidossa. Kasvinsuojeluaineiden myyntipäällyksmerkintöjen noudattamista oli rikottu yhdeksässä tapauksessa. Ruiskun testaus oli vanhentunut tai se puuttui kolmelta toimijalta. Samoin varastoinnissa havaittiin puutteita kolmella toimijalla.

Ehdollisuuden otantavalvonnassa havaittiin kasvinsuojeluaineiden käytön rikkomuksia yhteensä 70 tilalla, yhteensä 93 kpl. Valvonnassa oli yhteensä 356 tilaa. Eniten laiminlyöntejä havaittiin myyntipäällyksmerkintöjen noudattamisessa. Rikkomukset, joita havaittiin muissa kuin ehdollisuuden otantavalvonnassa olleilla tiloilla, tehtiin yhteensä 21 tilalle. Laajennusvalvonnoissa havaittiin yhteensä 25 laiminlyöntiä. Ehdollisuuden valvonnassa laiminlyöntejä havaittiin edellisvuotta enemmän. Valvonnan riskiperusteisuuden paraneminen selittänee laiminlyöntien määrän kasvun. Vuonna 2025 alettiin toimeenpanna kasvinsuojeluainevalvonnan seuraamusmaksua. Neljässä ruiskun testausta koskevassa tapauksessa määrättiin seuraamusmaksu.

Tukesin vuoden 2025 kasvinsuojeluaineiden valvonnassa näytteeksi otettiin kasvinsuojeluainevalmisteita, joiden sisältämä tehoaine on kansallisesti arvioitu kasvinsuojeluaineiden kestävän käytön toimintaohjelman periaatteisiin perustuen erityisesti tarkkailtavaksi tehoaineksi. Suomessa näitä aineita on valittu mm. perustuen käyttömääriin, ympäristöseurannoissa tehtyihin havaintoihin sekä tunnistettuihin tai epäiltyihin riskeihin. Riskiperusteisella suunnitelmallisen valvonnan kohdentamisella pyritään lisäämään valvonnan vaikuttavuutta.

Vuonna 2025 valvontaa kohdennettiin erityisesti glyfosaattia sekä atsoksisstrobiinia sisältäviin kasvinsuojeluainevalmisteisiin. Valvontaan sisällytettiin myös kasvinsuojeluainevalmisteita, joiden lupa oli päättynyt lähiaikoina ja tarkoituksena oli valvoa, että näiden kasvinsuojeluainevalmisteiden myynti on päättynyt. Proaktiivisessa markkinavalvonnassa valvottiin 19 kasvinsuojeluainevalmistetta. Myyntipäällykset ovat tärkeitä erityisesti loppukäyttäjälle, jotta kasvinsuojeluainevalmistetta voidaan käyttää ohjeiden mukaisesti ja hallita mahdollisia kasvinsuojeluainevalmisteseen liittyviä riskejä.

Valvonnan kasvinsuojeluainevalmisteiden näytteistä 40 % osalta kasvinsuojeluainevalmisteen varoitusetiketit tai myyntipäällyksen käyttöohjeet eivät vastanneet täysin hyväksymispäätöstä. Puutteet olivat kuitenkin luonteeltaan pääsääntöisesti lieviä. Kemiallisten vaatimusten osalta kolmen valmisteen pysyvän vaahtoutuvuuden testin tulokset eivät vastanneet testausohjeessa asetettuja hyväksyttävyyksivaatimuksia. Yhden kasvinsuojeluainevalmisteen osalta Tukes ryhtyi valvontatoimenpiteisiin. Tukes ei tehnyt vuonna 2025 kasvinsuojeluainelainsäädännön vaatimusten osalta määräyksiä tai kieltoja.

Tukes jakaa tietoa kasvinsuojeluaineista sekä niitä koskevista lainsäädännön velvoitteista. Vuonna 2025 julkaistiin Tukes Kampus, joka on erityisesti toimijoille suunnattu virtuaalinen oppimisympäristö. Tukes Kampus sisältää tietoa kasvinsuojeluainelainsäädäntöön liittyvistä vaatimuksista.

Lannoitevalmisteet

Vuonna 2025 markkinoilla oli pääsääntöisesti laadukkaita lannoitevalmisteita. Valvonta toteutettiin suunnitelman mukaisesti. Painopisteenä olivat erityisesti kiertotaloustuotteet, kuten teollisuuden sivutuotteet ja jätteet, joita käytetään lannoitevalmisteiden raaka-aineina. Tarkastuksissa kiinnitettiin huomiota raaka-aineiden muutoksiin, pakkausmerkintöihin ja tuoteselosteiden oikeellisuuteen. Lannoitelainsäädäntöön tuli merkittäviä muutoksia vuonna 2022, jolloin EU:n uusi lannoitevalmistasetus ja kansallinen lannoitelaki astuivat voimaan. Uudistuneen lainsäädännön toimeenpano vaati huomattavia resursseja vielä vuonna 2025.

Vuoden 2025 lopussa lannoitevalmistevalvonnan ylläpitämään rekisteriin kuului 737 valvontakohdetta ja joiden määrä on hiukan pienentynyt edelliseen vuoteen verrattuna. Valvonnan vaikuttavuutta mitattiin muun muassa tuotteiden säädöstenmukaisuudella. Tavoitteena oli, että vähintään 75 % tarkastetuista tuotteista täyttää vaatimukset. Vuonna 2025 tämä ei

toteutunut: 49 % tuotteista sai huomautuksen tai muun toimenpiteen. Suurin osa puutteista liittyi vanhentuneisiin pakkausmerkintöihin. Valvontaa on kohdistettu toimintoihin, joissa on epäilty olevan puutteita. Puutteiden löytyminen kertoo enemmän valvonnan onnistuneesta kohdentamisesta, ei niinkään tuotteiden yleisistä ongelmista. Yhteensä 12 tuote-erälle tai tuotteelle annettiin markkinointikielto. Puolet annetuista kielloista kohdistui metsätuhkalannoitteisiin.

Laitosten vakavat puutteet pysyivät vähäisinä, ja suurin osa havaituista ongelmista korjattiin nopeasti. Laitoksilla, joiden valvontaväli on pidempi, havaittiin enemmän puutteita kuin säännöllisesti valvotuilla toimijoilla. Toimijoiden osaaminen ja säädöstuntemus olivat kuitenkin yleisesti hyvällä tasolla. Valvonnan ennaltaehkäisevät toimet – kuten ohjeistus, koulutus ja riskiperusteinen kohdentaminen – ovat tuottaneet hyviä tuloksia. Useimmat puutteet korjattiin jo ennen viranomaispuuttumista, eikä hallinnollisia pakkokeinoja tarvittu kuin harvoin.

Siemen

Siemenyksikön toimintaa pystyttiin tehostamaan digitalisaatiohankkeilla ja toiminnan automatisointi eteni automatisaatioon annetun erillusrahoituksen turvin.

Siemenen laatu oli hyvä. Siemensertifiointimäärät olivat hyvällä tasolla. Vuonna 2025 viljakasvien siementä sertifioitiin 71 000 tn eli sama määrä kuin edellisenä vuonna. Nurmi- ja rehukasvien siementä ja siemenperunaa sertifioitiin keskimääräistä enemmän. Sertifioidun siemenen kauppa kävi myös Suomen rajojen ulkopuolelle. Vuoden 2025 lopussa 129:lla siemenpakkaamolla oli voimassa hyväksytty pakkaamolupa. Viljojen laatu oli keskimäärin tavanomaisella tasolla. EU:lta saatiin itävyyspoikkeus ohralle, vehnälle, härkäpavulle, rypsilille ja puna-apilalle, alsikeapilalle. Viljelystarkastukseen hyväksytty pinta-ala oli 38 706 hehtaaria. Siemenviljelyksen koko oli vuonna 2025 keskimäärin 14,5 ha. Liikkeiden viljelystarkastajien tekemät viljelystarkastukset lisääntyivät. Viljelystarkastuksessa hylättiin 2,3 % tarkastukseen pyydetystä pinta-alasta. Suurin hylkäyssyy oli hukkakaura ja toiseksi eniten hylkäyksiä aiheutti lajikeaitous.

Lajikeluetteloön hyväksyttiin pohjoisiin kasvuolosuhteisiin soveltuvia lajikkeita, joita oli kaikkiaan 30. Lisäksi hyväksyttiin yksi alkuperäiskasvilajike hampusta sekä 130:n ruokapaprikalajiketta erityisiin viljelyolosuhteisiin kehitettyinä vihanneslajikkeina. Uusia kasvilajikeoikeussuojauksia myönnettiin 11 uudelle lajikkeelle. Ruokavirasto on ilmoittanut lopettavansa vuodesta 2024 lähtien syysrukiin, syysvehnän ja puna-apilan DUS-testauksen. Puna-apiloiden tetraploidien lajikkeiden testaus saatiin päätökseen 2025, diploidien lajikkeiden jo tilattujen näytteiden testaus jatkuu edelleen. Syysrukiin ja syysvehnän testaukset ovat jo päättyneet.

GM-määrittystä varten otettiin neljästä rapsierästä sekä kahdesta auringonkukkaerästä. Erien alkuperämaa oli muu kuin Suomi. Laboratoriotulosten perusteella näytteissä ei todettu muuntogeenistä organismia.

Siemenkaupan markkinavalvonnan painopisteenä vuonna 2025 olivat sertifioimattoman siemenen tietoverkoissa tapahtuvan markkinoinnin seuranta ja valvonta, valvontanäytteenotto ulkomaisista puhtaista siemenieristä, herneen siemenen alkuperävalvonta sekä hylättyjen kauppaerien käytön valvonta. Resurssien salliessa tehtiin siemenliikkeiden ja –pakkaamojen valvontaa sekä saatettiin alueen toimijoiden rekisteritietoja ajan tasalle. Valvontatarkastuksia tehtiin yhteensä 327 kpl, kun määrä edellisenä vuonna oli 277 kpl. ELY-keskusten tekemän valvonnan toteutumistasen keskiarvo oli korkea 101 %.

Siemenkaupan markkinavalvonnassa puutteita havaittiin yhteensä 100 kpl. Eniten puutteita esiintyi toiminnan ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnissä (63 kpl) sekä sertifioimattoman

siemenen markkinoinnissa (21 kpl). Siemenkaupan markkinavalvonnassa siemenlain rikkomuksista annettiin yhteensä kahdeksan markkinointikieltoa. Seuraamusmaksuja ei vuonna 2025 määrätty.

ELÄINTEN TERVEYS JA HYVINVOINTI

Eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille asetetut vaikuttavuustavoitteet saavutettiin pääosin. Valvonnassa havaitut yksittäiset laiminlyönnit eivät vaikuttaneet laajemmin eläinten terveyteen ja hyvinvointiin tai eläintautien leviämiseen maassa. Hyvinvoinnin otantavalvonnoissa todetut laiminlyönnit osoittavat myös sen, että valvonnan riskiperusteinen kohdentaminen toimii hyvin. Alue- ja paikallistason virkaeläinlääkärijärjestelmä on perusta luotettavalle valvonnalle.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnassa todettuihin puutteisiin ei ole selvää yksittäistä syytä, vaan kyse on monitahoisista tekijöistä ja ne vaihtelevat eri eläinlajien välillä. Lemmikki- ja harraste-eläinten pitäjien laiminlyöntien taustalla on usein tietämättömyyttä. Vakavimpiin ongelmiin liittyy yleensä eläinten omistajien sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Ammattimaisessa eläintenpidossa laiminlyöntien taustalla on harvemmin tiedonpuute. Tyypillisiä syitä voivat olla eläinten omistajien ja hoitajien turtuminen, jaksamisen väärinarviointi, säädösten noudattamisen kalleus ja alan lisääntyneet tuottavuusvaatimukset.

Eläinten terveys

Eläintautien osalta vuosi 2025 oli rauhallinen. Vakavia eläintauteja ei todettu lainkaan ihmisten pitämässä eläimissä. Luonnonvaraisissa eläimissä todettiin 30 lintuinfluenssatapausta linnulla. Suomi säilyi edelleen vapaana useimmista strategisesti tärkeistä eläintauodeista. Tuotantoeläinten salmonellatartuntojen määrä pysyi alle 1 % tavoitetasolla.

Eläintautilainsäädäntöä noudatettiin pääsääntöisesti hyvin, ja motivaatio eläintautien torjuntaan säilyi pääosin hyvänä. Eläintautiepäilyjen ilmoittaminen tapahtui vaatimusten mukaisesti. Todetut ja epäillyt tautitapaukset hoidettiin tehokkaasti. Suunnitelmallinen eläintautiseuranta ei kokonaisuudessaan täyttänyt EU-lainsäädännön vaatimuksia ja kansallisia tavoitteita. Kunnaneläinlääkärien suorittamassa terveysvalvonnoissa jäätiin alle tavoitetason erityisesti kalatautien osalta.

Eläinten lääkitseminen

Lääkitsemisen valvonnan tavoitteena on varmistaa lääkkeiden lainsäädännön mukainen hallittu käyttö. Lääkkeiden käyttö eläimille ei saa aiheuttaa vaaraa ihmisille, eläimille tai ympäristölle. Mikrobilääkkeiden käyttö Suomessa oli maltillista tuotantoeläimillä ja tuotantoeläinten patogeenien resistenssitilanne on pääosin hyvä. Aluehallintovirastoilta saatujen tietojen mukaan vuonna 2025 tuotantoeläintiloille tehtiin yhteensä 107 eläinten lääkitsemisen tarkastusta. Näistä 90 oli otantatarkastuksia ja 17 epäilyyn perustuvia tarkastuksia. Otantavalvonnassa todettiin puutteita 33 % tiloista, epäilyvalvonnoissa 50 % tiloista. Aluehallintovirastot jatkoivat myös hevostallien lääkitsemisvalvontoja. Talleja tarkastettiin 89. Hevospassit olivat tarkastettavissa 71 % talleista. Otantavalvonnassa todettiin puutteita 72 % talleista, epäilyvalvonnoissa 57 % talleista. Eläinlääkäreiden valvontamäärät olivat edelleen alhaisia. Eläinlääkärien valvonnassa todetut puutteet olivat yleisiä, tähän vaikuttaa se, että valvonnat olivat pääosin epäilyyn perustuvia.

Eläinten merkintä ja rekisteröinti

Valvonnalle asetetut määrälliset tavoitteet toteutuivat, kaikkien otantatarkastuksilla valvottavien eläinlajien (naudat, siat, lampaat ja vuohet) osalta saavutettiin 3 % valvontavelvoite.

Tunnistamisen ja rekisteröinnin puutteita todettiin 73 % valvotuista tiloista (Ely-keskusten valvonnat, muista ei saatavissa yhteenvetotietoa tietojärjestelmän puuttumisen vuoksi). Valvontaviranomaiset asettivat yhteensä 61 siirtokieltoa ja 31 seuraamusmaksua.

Eläinten hyvinvointi

Tuotantoeläintilojen hyvinvoinnin otantatarkastusten vaikuttavuustavoite on, että vähintään 85 % tarkastetuista tiloista täyttää vaatimukset. Vuonna 2025 tavoitetta ei edelleenkään saavutettu, vaatimukset täyttyivät 64 %:lla tiloista. Tulos selittyy osin sillä, että valvonnan riskiperusteisuutta on edelleen parannettu. Valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista toteutui 79 % (350/452). Kaupallisten eläinkuljetusten valvonnassa tavoitteena on, että vähintään 90 % tarkastetuista eläinkuljetuksista täyttää vaatimukset. Vuonna 2025 tavoitteeseen päästin, laiminlyöntejä havaittiin 10 %:ssa tarkastetuista kuljetuksista. Eniten laiminlyöntejä todettiin hevoskuljetuksissa. Kuljetustarkastusten suunnittelusta määrästä toteutui 54 % (351/650). Epäilyyn perustuvilla tarkastuksilla ei ole enää Ruokaviraston tietojärjestelmää, vaan tiedot olivat aluehallintovirastojen keräämiä. Tietojen mukaan epäilyyn perustuvia tarkastuksia tehtiin 5 419 kpl, joista 47 %:ssa havaittiin epäkohtia.

Sivutuotteet

Sivutuotevalvonnan vaikuttavuutta koskevana tavoitteena on varmistaa, ettei sivutuotteista aiheudu eläintautien leviämisen vaaraa, eikä muutakaan vaaraa ympäristölle, ihmisille tai eläimille. Laitosvalvonnan määrällinen tavoite toteutui Ruokaviraston valvonnan osalta hyvin (95 %). Todettujen puutteiden määrä oli laskenut hieman edellisestä vuodesta. Laitoksia tarkastettiin 42, puutteita ei todettu lainkaan 14 laitoksessa. Muissa laitoksissa todettiin yhteensä 67 puutetta, joista yksi oli vakava (luokan 1 puute), 20 oli luokan 2 puutetta ja loput olivat lievempiä luokan 3 puutteita. Puutteita todettiin rehualan laitoksissa, käsittelylaitoksissa, rehusekoittamoissa ja lannoitealan laitoksissa. Kunnaneläinlääkäreille suunnitelluista laitos-tarkastuksista toteutui 53 % (19/36). Valvonta kohdistui pääosin turkiseläinten rehua valmistaviin laitoksiin. Puutteita ei todettu 8 laitoksessa, muissa laitoksissa todettiin yhteensä 40 puutetta, joista vakavuudeltaan pienimpiä luokan 3 puutteita havaittiin 16 kpl, luokan 2 puutteita 20 kpl, ja luokan 1 puutteita 4 kpl.

Eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen vaikuttavuustavoitteet saavutettiin: tuonnin mukana ei todettu saapuneen vastustettavia eläintauteja ja tuontielintarvikkeiden ei todettu aiheuttaneen ihmisten sairastumistapauksia. Kaikki eläinlääkinnälliseen rajatarkastukseen ohjautuneet erät tarkastettiin ja näytteitä tutkittiin näytteenottosuunnitelman mukaisesti. Elintarvikkeita tarkastettiin 640 erää, näistä annettiin kirjallinen huomautus 21 erälle ja hylättiin 8 erää. Sivutuote-eristä (561 kpl) hylättiin 5 kpl ja kirjallinen huomautus annettiin 11 erälle. Eläineriä tarkastettiin 20, hyläyksiä tai kirjallisia huomautuksia ei ollut.

ELINTARVIKEET, REHUT JA LUONNONMUKAINEN TUOTANTO

Viranomaisvalvonnan ja -tutkimusten tulokset vuodelta 2025 kertovat, että elintarvikkeiden, elintarvikekontaktimateriaalien ja rehujen turvallisuus sekä luomutuotannon vaatimustenmukaisuus olivat kokonaisuutena hyvällä tasolla. Elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuuteen ja laatuun liittyvät erityisilanteet, kuten epidemiaselvitykset ja takaisinvedot, hoidettiin erittäin tehokkaasti. Toiminnan vaatimustenmukaisuus ja toimijoiden määräysten noudattaminen ovat entisestään parantuneet. Kuluttaja voi luottaa elintarvikkeiden ja luomutuotteiden turvallisuuteen ja aitouteen varsin hyvin.

Elintarvikkeiden valvonta- ja seurantaohjelmia toteutettiin vuonna 2025 pääosin vaatimusten ja ohjeiden mukaisesti ja elintarvikehuoneistojen valvonnan tulokset olivat pääosin hyviä. Alkutuotannon tarkastusmäärät jäivät hieman suositelluista, mutta joidenkin toimintatyyppien tarkastusmäärissä oli nousua. Elintarvikehuoneistojen valvonnassa elintarvikehygieniaan liittyviä asioita tarkastettiin hyvin, mutta joidenkin tuoteturvallisuuden osa-alueiden valvontamäärät jäivät hieman tavoitteista.

Elintarvikealan yrityksiin tehtiin vuonna 2025 seurantatarkastukset mukaan lukien yhteensä 23773 Oivan mukaista valvontatarkastusta. Toteutuneiden tarkastusten määrä v. 2025 oli lähes sama kuin edellisenä vuonna. Tarkastusmäärät kasvoivat vuonna 2023 ja 2024, todennäköisesti siksi, että koronapandemian jälkeen on pyritty palaamaan tavanomaisiin tarkastusmääriin. Vuonna 2025 tilanne on tasaantumaan päin ja ollaan pääsemässä takaisin suunnitelmallisiin tarkastusmääriin. Oiva-elintarvikehuoneistotarkastuksissa neliportaisella arviointias- teikolla (A, B, C, D) parhaimmat tasot eli A ja B tulokset, saavuttaneiden valvontakohteiden osuus oli 84,2 % tavoitearvon ollessa 85 %. Tämä tulos oli hieman parempi kuin vuonna 2024 (83,8 %), joskaan tavoitetasoa ei aivan saavutettu. Parhaimpien tasojen saavuttaneiden valvontakohteiden osuus oli hienoisessa laskussa vuosina 2020–2024, ja tulos jäi ensimmäisen kerran alle tavoitetason vuonna 2023. Syitä tuloksen laskuun on arveltu olevan koronapandemian jälkeen lisääntynyt valvontatarve, toimijoiden vaihtuvuuden lisääntyminen ja erityisesti tarjoilupaikkojen Oiva-tulosten heikkeneminen joillakin alueilla. Koska tarjoilupaikkoja on maassamme määrällisesti paljon, niiden tilanne voi selittää laskevaa trendiä. Vielä on liian aikaista päätellä, onko tilanne korjaantumassa.

Vuonna 2025 elintarvikevälitteisiä epidemioita oli 48 kpl (tavoite alle 45), eli epidemioiden määrä oli pienempi kuin vuonna 2024. Elintarvikevälitteisissä epidemioissa sairastui yhteensä 1191 henkilöä (tavoite alle 1000). Sairastuneiden määrä oli suurempi kuin vuonna 2024. Vuonna 2025 norovirus oli aiempien vuosien tapaan yleisin tunnistettu yksittäinen taudinaiheuttaja elintarvikevälitteisissä epidemioissa. Sekä raportoitujen epidemioiden että niissä sairastuneiden henkilöiden määrät vaihtelevat tyypillisesti huomattavasti eri vuosien välillä. Vuonna 2025 ei raportoitu tapahtuneen talousvesivälitteisiä epidemioita.

Elintarvikkeiden takaisinvetojen kokonaismäärä pysyi kutakuinkin samana edellisvuoteen verrattuna. Takaisinvedoksi laskettavia tapauksia oli kuusi (6) edellisvuotta vähemmän. Eri vuosien luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään, mutta ne ovat kuitenkin käyttökelpoisia antamaan tietoa kehityksen suunnasta pitkällä aikavälillä. Eniten takaisinvetoja tehtiin kuitenkin aiemminkin mikrobiologisten syiden ja torjunta-ainejäämien takia.

Vakavia puutteita todettiin elintarvikevalvonnassa varsin vähän. Yleisimpiä olivat hygieniaan, tilojen soveltuvuuteen ja kunnossapitoon sekä elintarvikkeista annettaviin tietoihin liittyvien vaatimusten täyttämisen puutteet sekä jäljitettävyyteen ja elintarvikekohtaisiin erityisvaatimuksiin liittyvät puutteet. Lisäksi havaittiin omavalvonnan yleisen vaatimustenmukaisuuden osalta kehitettävää toimijoiden HACCP-osaamisessa. Kolmansista maista tuotavissa ja sisämarkkinoilla olevista elintarvikkeissa esiintyi enemmän elintarviketurvallisuusriskejä kuin kotimaassa tuotetuissa.

Rehuvälvönnän osalta tavoitteena on, että vaatimukset täyttävien rehunäytteiden osuus on 99 % ja että salmonellaa ei esiinny markkinoille saatetuissa elintarviketuotantoeläinten rehuissa. Molemmat tavoitteet saavutettiin. Rehualan alkutuotannon toimijoiden ja rehualan toimijoiden tarkastusten toteuma oli 100 %. Tuontirehujen salmonellalöydökset haastavat edelleen Suomen hyvää salmonellatilannetta. Elintarviketuotantoeläimille tarkoitetuissa rehuissa ei todettu jäämien enimmäismääriä ylittäviä pitoisuuksia kokkidiostatteja eikä

lääkeaineiden jäämiä. Tarkastustyöstä kerätty asiakaspalaute on rehuvalvonnan osalta erittäin positiivista.

Luonnonmukaisen tuotannon valvonta toteutui valvontasuunnitelman mukaisesti ja suomalainen kuluttaja voi luottaa luomumerkintöjen oikeellisuuteen.

Elintarvike- ja rehuvalvonnan tulokset osoittavat, että pääosa toimijoista hoitaa velvollisuutensa asianmukaisesti. Havaitut vaatimustenmukaisuuden puutteet johtuvat useimmiten toimijoiden osaamisen puutteista tai vaatimusten riittämättömyydestä tuntemuksesta. Valvonnanassa ilmenee kuitenkin myös jonkin verran välinpitämättömyyttä vaatimuksia kohtaan sekä tahallista sääntelyn laiminlyöntiä, ja yksittäistapauksissa myös petoksen tunnusmerkit täyttävää toimintaa. Elintarvikevalvonnessa käytettävä Oiva-järjestelmä parantaa elintarvikealan toimijoiden tietoja vaatimuksista ja vaatimusten noudattamista, koska valvonnessa käytettävät ohjeet ovat julkisia. Oiva on myös yhtenäistänyt valvonnan osalta lainsäädännön vaatimusten tulkintaa ja seuraamusten käyttöä.

Elintarvike- ja rehuvalvonnessa käytetään yleisesti kehotuksia, joilla pyritään saamaan toimija korjaamaan puutteita. Mikäli kehoitus ei riitä korjaamaan epäkohtaa, valvontaviranomainen käyttää hallinnollisia pakkokeinoja, kuten määräyksiä ja kieltoja. Oiva-järjestelmän arvioidaan yhtenäistävän myös pakkokeinojen käyttöä. Oiva lisää myös uusintatarkastuksia, joilla tarkastetaan edellisissä tarkastuksissa havaittujen puutteiden korjaaminen ja varmistetaan epäkohtien poistuminen. Valvonnessa on kuitenkin edelleen panostettava myös perusasioiden hallinnan ja puutteiden korjaamisen varmistamiseen. Tuontielintarvikkeiden (kolmasmaatuonti) valvonnessa erät, joissa havaitaan epäkohtia, hävitetään tai palautetaan lähtömaahan. Kolmansista maista tuotujen ja sisämarkkinoilla olevien rehujen osalta myös rehuerien käsittely epäkohdan poistamiseksi on mahdollista hävityksen ja palautuksen ohella.

3 MONIVUOTISIIN KANSALLISIIN VALVONTASUUNNITELMIIN TEHDYT MUUTOKSET

Suomen elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma vuosille 2025-2028 julkaistiin vuoden 2024 lopussa. VASUn valmistelussa otettiin huomioon paitsi erilaiset kansalliset strategiat ja tulosohjaussopimukset, myös aikaisemmat valvontatulokset, mahdolliset uudet riskit, uusi tieteellinen tieto, valvontajärjestelmiin kohdistuneiden auditointien tulokset, tiedossa olevat lainsäädännön muutokset sekä muut toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Valmistelutyötä tehtiin koordinoitusti Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä, jossa ovat edustettuna kaikki elintarvikeketjun toimintavaltaiset viranomaiset. VASUun 2025-2028 sovittiin seuraavat yhteiset kehittämisteemat: 1. Valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, 2. Vastuullisuus ja kestävyys, 3. Teknologia ja tieto, jotka osaltaan edistävät strategisten päämäärien toteutumista.

Yhteisten kehittämisteemojen, aikaisempien valvontatulosten ja muiden vaikuttavien asioiden pohjalta kullekin sektorille laadittiin monivuotinen toimenpidesuunnitelma viranomaisvalvonnan erityisistä valtakunnallisista painopisteistä vuosille 2025-2028, ja näitä suunnitelmia päivitetään tarpeiden mukaan vuosittain. Vuoden 2027 päivitettyyn toimenpidesuunnitelmaan kuuluu kasvintuotannon alueella mm. elintarviketuotantoon tarkoitettujen lannoitevalmisteiden valvontaa, kasvihuonetuhoojien kartoitusta, valmiusharjoittelua, ammattimaisen kasvinsuojeluaineiden käytön valvontaa sekä tarkastamattoman siemenen valvontaa.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin alueella painotetaan eläinlääkintähuollon toiminnan varmistamista, eläinlääkäreiden lääkitsemisvalvonnan tehostamista, eläintautiseurannan tehostamista pitopaikoissa, rekikoirien hyvinvoinnin valvontaa sekä laajamittaisen koiratoiminnan ilmoitusvelvollisuuden ja rekisteröinnin valvontaa. Elintarviketurvallisuuden, rehujen ja luonnonmukaisen tuotannon alueella vuonna 2027 tarkoituksena on jatkaa elintarvikealan toimijoiden ja valvojien HACCP-osaamisen kehittämistä, painottaa alkutuotannossa vesiviljelyn valvontaa sekä käynnistää elintarvikkeiden tuotevalvonnan käsikirjan laatiminen.

VASUssa 2025-2028 pyrittiin vähentämään valtakunnallisten painopisteiden määrää, jotta toimivaltaisilla viranomaisilla olisi enemmän resurssia omien, VASUn mukaisten painotusten, tarpeiden huomioimiseen valvontasuunnitelmia laadittaessa. Kaikkien valvontasektoreiden toimenpidesuunnitelmia tullaan kuitenkin tarkastelemaan ja tarvittaessa päivittämään jatkossakin vuosittain. Yhdessä säännöllisesti toteutettavan, riskiperusteisen viranomaisvalvonnan kanssa näillä toimenpiteillä pyritään varmistamaan jatkossakin tehokas ja vaikuttava valvonta, jolla edistetään virallista valvontaa koskevan asetuksen tavoitteita, strategisia vaikuttavuuspäämääriä sekä kansallisten valvontajärjestelmien erityisiä tavoitteita. Yleisesti Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä kuitenkin todettiin, että viranomaisvalvonnan kenttä on monimutkaistunut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana ja toimintaa ohjaavat monenlaiset, osin ristiriitaisetkin tavoitteet. Jotta viranomaisvalvontaa voidaan jatkossakin toteuttaa yhdenmukaisesti ja kattavasti, riskiperusteisesti sekä säännöllisesti ja suunnitelmallisesti, olisi tarpeen käynnistää keskustelua mm. haitta-hyöty -analyysien ja haitta-kustannus -analyysien merkityksestä ja tarpeellisuudesta sekä yksittäisten riskinhallintatoimien vaikuttavuuden mittaamisesta. Tutkimustietoon perustuen on siten mahdollista käynnistää myös pohdinta hyväksyttävistä riskitasoista valvonnan eri alueilla.

Muut VASUun kohdistuvat muutostarpeet kohdistuvat lähinnä VASU-kauden 2025-2028 tunnuslukujen päivittämiseen, sillä seurattavista tunnusluvuista sovittiin elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä vasta keväällä 2026. Eri sektoreilla sovellettaviin riskiluokitukseen ei ole merkittäviä muutostarpeita. Valvonnan riskiperusteisuutta sen sijaan edistetään ja kehitetään jatkuvasti osana normaalia toimintaa.

4 MAKSUT

Elintarvikeketjun viranomaisvalvonta on suurimmalta osin maksullista. Maksuilla katetaan virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista aiheutuvia kustannuksia. Lisätietoa elintarvikeketjun viranomaistoiminnan maksullisuudesta, viranomaisten taksoista sekä niiden määräytymisperusteista on löydettävissä [Ruokaviraston internet-sivuilta](#).